

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Природничо-економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Кваліфікаційна робота
бакалавра

з теми: **«РОЗВИТОК ТУРИЗМУ В ПРИЧОРНОМОРСЬКОМУ
ТУРИСТИЧНОМУ МЕЗОРАЙОНІ»**

Здобувача 4 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
групи: Т1-В20z
спеціальності: 242 Туризм
за освітньо-професійною програмою Туризм
заочної форми навчання
Катерини ТКАЧ

Керівник: кандидат історичних наук,
старший викладач кафедри туризму та
готельно-ресторанної справи
Андрій ХОПТЯР

Рецензент: кандидат географічних наук,
доцент, завідувач кафедри географії та
методики її викладання
Ігор КАСІЯНИК

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Історико-культурні, географічні та економічні чинники й передумови розвитку туризму в Причорноморському туристичному мезорайоні	7
1.1 Огляд літератури, теоретичні аспекти розвитку туризму в мезорайоні ..	7
1.2 Історико-культурна спадщина та фактори розвитку туризму в мезорайоні	10
1.3 Географічні особливості мезорайону	25
1.4 Економічні чинники та соціокультурний вплив в межах мезорайону ...	28
РОЗДІЛ 2. Аналіз сучасного стану розвитку Причорноморського туристичного мезорайону	34
2.1 Динаміка та рух туризму. Поширені туристичні послуги на теренах мезорайону	34
2.2 Негативні тенденції та гальмуючі чинники. Пандемія COVID-19 та її вплив на розвиток мезорайону	42
2.3 Військова агресія Російської Федерації	46
РОЗДІЛ 3. Стратегії подальшого розвитку туризму Причорноморського мезорайону	49
3.1 Маркетингові стратегії розвитку мезорайону	49
3.2 Інвестиції для пожвавлення туристичного розвитку мезорайону	50
3.3 Заходи підвищення якості послуг в межах мезорайону	52
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

В добу незалежності України сфера туризму в Україні перетворилась в одну з максимальних прибуткових та розвинутих галузей світової власності. Вона виконує вагомую функцію у соціально-економічному розмаху багатьох країн та їх окремих регіонів, гарантування і створення додаткових робочих місць та підвищення кондиції життя місцевого населення. Значення туризму в суспільстві багатогранне: він підштовхує розвиток супутніх з туристично-рекреаційною сферою галузей – транспорт, зв'язок, торгівля, виробництво сувенірної продукції, сфера послуг, ресторанне господарство, будівництво тощо.

Крім того, туризм є реальним каналом міжкультурної комунікації, сприяє збереженню культурної спадщини та традицій країн і народів, сприяє розвитку їх промислів, відновленню та збереженню культурно-історичних пам'яток.

Туристично-рекреаційна діяльність відіграє ґрунтовну роль в економіці країн і регіонів, забезпечуючи раціональне використання і збереження природно-екологічних, культурно-історичних та інформаційно-пізнавальних ресурсів території.

Актуальність обраної теми "Розвиток туризму в Причорноморському туристичному мезорайоні" визначається кількома факторами:

Економічне значення: Туризм є важливою галуззю економіки, яка забезпечує створення робочих місць, приток інвестицій, збільшення податкових надходжень та загальний економічний розвиток регіону.

Соціокультурний вплив: Туризм сприяє зближенню різних культур та створює можливості для обміну досвідом інтернаціональної співпраці. Крім того, він допомагає зберегти та просувати культурну спадщину регіону.

Екологічна стійкість: Розвиток туризму потребує балансу між розширенням інфраструктури та збереженням природних ресурсів. Спроможність зберігати та охороняти природні та культурні ресурси стає критичною для сталого розвитку туризму.

Геополітичний контекст: Зміни у геополітичних умовах, такі як конфлікти, політичні та економічні кризи, можуть впливати на туристичну індустрію, що підкреслює важливість аналізу та адаптації до змін.

Туризм у постпандемічний період: Після пандемії COVID-19 туризм зазнав змін у зв'язку зі змінами у попиті, пріоритетах та очікуваннях туристів. Важливо вивчити та адаптувати туристичну індустрію до нових реалій та вимог.

Урахування цих факторів дозволяє підтвердити актуальність обраної теми та необхідність подальших досліджень та розвитку туризму в Причорноморському туристичному мезорайоні.

Об'єктом дослідження даної роботи є туризм в Причорноморському мезорайоні, який охоплює території прибережних областей та їхні природні, культурні та історичні ресурси.

Предметом дослідження є процеси та тенденції розвитку туризму в даному регіоні, включаючи аналіз основних факторів, що впливають на його формування та перспективи розвитку, зокрема, інфраструктуру, маркетинг, екологічні аспекти та взаємодію з місцевими громадами.

На сьогодні для регіону Українського Причорномор'я відсутня єдина регіональна програма для покращення рекреаційної сфери. Але якщо взяти до зауваження окремий підхід економічного та соціального розвитку для Миколаївської, Одеської та Херсонської областей, то в кожній з них підкреслюється, що однією із стратегічних стратегій є якісний розвиток туристично-рекреаційної царини.

В свій порядок, розквіт рекреаційного господарства будь-якого регіону має базуватися на моделі територіального районування туристично-рекреаційних можливостей. Наявність подібного плану імовірно дає змогу підрахувати потенційну місткість рекреаційної території та в залежності від наявності тих чи інших запасів застосовувати відповідні чинники – від будівництва курортно-оздоровчих установ до облаштування туристичних шатлів, місць короткочасного відпочинку.

Мета дослідження: вивчення та аналіз розвитку туризму в Причорноморському туристичному мезорайоні з метою визначення основних тенденцій, проблем, можливостей та перспектив для сталого розвитку туристичної галузі.

Завдання дослідження:

-Аналіз історії розвитку туризму: Дослідження ключових історичних подій, які вплинули на розвиток туризму в регіоні, включаючи становлення курортів, інфраструктури та популярних напрямків.

-Оцінка потенціалу та сучасного стану туризму: Аналіз сучасних тенденцій у сфері туризму, включаючи обсяги прибутків, кількість туристів, інфраструктуру та якість обслуговування.

-Визначення ключових проблем: Вивчення екологічних, соціокультурних, економічних та управлінських проблем, що впливають на розвиток туризму в регіоні.

-Ідентифікація можливостей для розвитку: Визначення потенційних напрямків розвитку туризму, нових продуктів та послуг, які можуть збільшити привабливість регіону для туристів.

Методи дослідження:

Аналіз статистичних даних: Використання статистичних звітів від місцевих урядових органів, туристичних агентств, готелів і ресторанів для отримання інформації про потік туристів, тренди у розвитку інфраструктури, обсяги і типи туристичних послуг тощо.

Кейс-стаді: Вивчення успішних прикладів розвитку туризму в інших регіонах, які можуть бути адаптовані до Причорноморського мезорайону.

Прогнозування: Використання методів прогнозування для оцінки майбутнього розвитку туризму в регіоні на основі історичних даних, трендів та зовнішніх чинників.

Географічний аналіз: Вивчення географічного положення регіону, його природних та культурних ресурсів, що можуть впливати на розвиток туризму.

Цей аналіз може включати картографічні дослідження, вивчення кліматичних умов, рельєфу, гідрологічних особливостей тощо.

Етнографічні дослідження: Вивчення культурних особливостей та традицій місцевого населення, які можуть бути привабливими для туристів. Це може включати аналіз народних звичаїв, ремесел, фольклору, кухні тощо.

Для досягнення поставленої мети роботи вирішуються наступні завдання: аналіз потенціалу регіону для розвитку туризму, визначення основних тенденцій туристичного ринку, ідентифікація ключових проблем та можливостей розвитку туризму в регіоні.

Способом вивчення є розгляд вихідних та узагальнення отриманих даних, а також загальногеографічний, картографічний та інтернет-ресурсів.

Практичне значення: результати дослідження можуть бути використані органами місцевого самоврядування, туристичними компаніями та іншими зацікавленими сторонами для розробки стратегій та програм розвитку туризму в Причорноморському мезорайоні.

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Розділ 1 присвячений аналізу потенціалу та тенденцій розвитку туризму, факторів впливу, чинників і особливостей; розділ 2 – аналіз сучасного стану, позитивних та негативних чинників і тенденцій розвитку туризму в мезорайоні; розділ 3 - стратегії та перспективи туристичного розвитку в регіоні. Обсяг роботи налічує 61 сторінку.

ВИСНОВКИ

Розроблена дипломна робота присвячена дослідженню розвитку туризму в Причорноморському туристичному мезорайоні.

Успішний розвиток туризму в Причорноморському мезорайоні потребує комплексного підходу та співпраці між владою, бізнесом та громадськістю. Влада повинна створити сприятливі умови для інвестицій у туризм, забезпечити розвиток інфраструктури та екологічно чистого туризму, а також здійснювати маркетингові заходи для просування регіону на міжнародному ринку.

Бізнесу слід активно інвестувати в розвиток нових туристичних продуктів та послуг, підвищувати якість обслуговування та розвивати інноваційні технології для підтримки туристичного бізнесу.

Загальною метою розвитку туризму в Причорноморському мезорайоні є створення стабільного, сталого та конкурентоспроможного туристичного напрямку, який би привертав туристів з усього світу та сприяв економічному та соціокультурному зростанню регіону.

Підсумки дослідження розвитку туризму в Причорноморському туристичному мезорайоні відображають наступне:

Висвітлено історію розвитку туризму регіону: визначено ключові події, що мали суттєвий вплив на стан туризму, сформовано хронологічну періодизацію, що включає 6 етапів (періодів): Початковий період (до XVI ст.), Епоха великих відкриттів (XV-XVIII ст.), Імперський період (XIX – початок XX ст.), Соціалістичний період (1917-1991 рр.), Пост-радянський період (початок 1990-х – середина 2000-х рр.), Сучасний період (з середини 2000-х рр.).

Охарактеризовано сучасний стан туристичної галузі регіону, визначено ключові переваги і проблеми його розвитку. Зокрема, серед головних проблем, що гальмують розвиток туризму в регіоні варто назвати Вплив пандемії COVID-19 та агресію Російської Федерації.

Вплив пандемії COVID-19 на туризм в регіоні:

- Значний спад туристичного потоку через обмеження на міжнародній та внутрішній мобільності.

- Збільшення скасування бронювань готелів, турів та інших послуг, що призвело до великих втрат для туристичної індустрії. Стратегії подолання наслідків пандемії для туризму:

- Розвиток медичного туризму та використання сучасних технологій для забезпечення безпеки та здоров'я туристів.

- Стимулювання внутрішнього туризму через програми підтримки та знижки для місцевих подорожей.

- Підвищення гнучкості в умовах бронювання та скасування, а також розробка готельних політик щодо гігієни та безпеки.

Вплив агресії Російської Федерації на туризм в регіоні:

- Загроза безпеці та стабільності через військові дії та окупацію територій.

- Зменшення міжнародного інтересу до регіону через відсутність стабільності та безпеки.

Вплив агресії Російської Федерації на туризм в регіоні:

- Загроза безпеці та стабільності через військові дії та окупацію територій.

- Зменшення міжнародного інтересу до регіону через відсутність стабільності та безпеки. Стратегії подолання наслідків агресії для туризму:

- Залучення міжнародної підтримки для врегулювання конфлікту та відновлення миру та стабільності в регіоні.

- Активна пропаганда безпеки та стабільності в туристичних матеріалах та кампаніях.

- Розвиток туризму в мирних та безпечних районах регіону.

Проаналізовано туристичний потенціал регіону: Регіон має значний потенціал для розвитку туризму завдяки своїм природним ресурсам, історичним та культурним пам'яткам, а також розвиненій туристичній інфраструктурі. Ідентифіковано можливості для подальшого розвитку регіону, що базуються на таких перспективних напрямках:

-Економічні перспективи: Туризм відіграє важливу економічну роль у регіоні, створюючи робочі місця, залучаючи інвестиції та сприяючи розвитку малих та середніх підприємств.

-Маркетингові можливості: Інвестиції у маркетинг та рекламу можуть значно підвищити відомість регіону серед туристів та привернути нових відвідувачів.

-Інвестиційний потенціал: Існують широкі можливості для інвестицій у будівництво нової туристичної інфраструктури, розвиток послуг та підвищення якості туристичного обслуговування.

-Соціокультурний вплив: Розвиток туризму сприяє культурному обміну, розвитку міжнародних зв'язків та збереженню культурної спадщини.

У результаті проведеного дослідження було виявлено, що регіон має великий потенціал для подальшого розвитку туризму та позитивний вплив на економіку і соціальний розвиток, завдяки своїй багатій природній красі, історичним та культурним пам'яткам, а також розвиненій інфраструктурі та готельному господарству.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданова. Л. Роль культурної спадщини у розвитку туризму Причорноморського регіону. Київ: 2018.144 с. [URL: <https://reposit.uni-sport.edu.ua>]
2. Виноградарська. А. Розвиток управлінського туристичного бізнесу. Харків: ХНАМГ друк, 2000.189 с. [URL: <http://kname.in.ua>].
3. Григоренко. М. Туристична інфраструктура Причорноморського мезорайону: розвиток та перспективи. Київ: УДК друк, 2019. 231 с. [URL: <http://куму.ua>].
4. Григоренко. О. та ін. Туризм і культурна спадщина Причорномор'я: збереження та просування. Харків: ХНУ друк, 2016. 136 с., [URL: <http://socioeconom-region.univer.kharkov.ua>].
5. Екологічні аспекти туризму в Причорноморському регіоні. Херсон, 2003. 339 с.
6. Іванов. І. та ін. Туризм у Причорноморському мезорайоні: Історія та Сучасність. Одеса: Одеса друк, 2015. 318 с.
7. Іванов. О. та ін. Туризм та розвиток Причорноморського мезорайону: підходи до сталого управління. Харків: ННВЦ друк, 2020. 286 с. [URL: <http://nnvc.nuczu.edu.ua>].
8. Іванова. Н. ін. Соціокультурний Аспект Туризму в Причорноморському мезорайоні. Ялта: Ялтинське видавництво, 2005. 306 с.
9. Іванова. Н. та ін. Туризм та регіональний розвиток: взаємозв'язок та вплив на економіку Причорноморського мезорайону. Житомир: ЖДТУ друк, 2017. 256 с.[URL: <https://learn.ztu.edu.ua>]
10. Іванова. О. Туризм у прибережних регіонах Причорномор'я: проблеми та перспективи. Київ: Київ НУХТ друк, 2018. 367 с. [URL: <s://dspace.nuft.edu.ua>]
11. Історія туризму у Причорноморському мезорайоні. Миколаїв, 2000. 200 с.

12. Коваленко. В.В. Туристична інфраструктура Причорноморського мезорайону: стан, проблеми, шляхи вдосконалення. Миколаїв, 2012. 267 с.
13. Ковальчук. О. Інновації в туризмі Причорноморського регіону. Одеса: Видавництво Одеса, 2018. 198 с. [URL: <http://bses.in.ua>].
14. Коломієць. К.В. Соціально-економічний розвиток Українського Причорномор'я на засадах регіоналістики та планування території. Одеса: Одеса друк, 2017. 201 с. [URL: <https://shron1.chtyvo.org.ua>].
15. Литвин. І. та Петренко, М. Стратегії розвитку туризму в Причорноморському регіоні: перспективи та виклики. Луцьк: Видавництво ІВВ, 2019. 137 с. [URL: <https://er.chdtu.edu.ua>].
16. Литвиненко. О. Маркетингові стратегії в туризмі Причорноморського мезорайону. Тернопіль: 2020. 198 с. [URL: <http://wunu.edu.gov.ua>].
17. Любіцева. О.О. та ін. Туристичні ресурси України. Одеса: Видавництво Одеса, 2007. 87 с. [URL: <http://librarium.freehostia.com>].
18. Мельник. І. Історія туризму в регіоні Причорномор'я: від минулого до сьогодення. Чернівці: ЧНУ друк, 2022. 265 с. [URL: <https://archer.chnu.edu.ua>].
19. Павленко. В. та Григоренко, А. Маркетингові комунікації в туризмі Причорноморського регіону: інноваційні підходи. Київ: Видавництво КНЕУ, 2005. 125 с. [URL: <https://scholar.google.com>].
20. Петренко. А. та ін. Туризм та культурний обмін у Причорноморському мезорайоні: співпраця та взаєморозуміння. Львів: ННВК друк, 2022. 342 с. [URL: <https://geography.lnu.edu.ua>].
21. Петренко. В. та Ігнатенко, О. Туризм як інструмент соціально-економічного розвитку в Причорноморському мезорайоні. Львів: Видавництво ЛДУФК, 2017. 242 с. [URL: <https://repository.ldufk.edu.ua>].
22. Петренко. В. та ін. Економічні аспекти туризму в Причорноморському мезорайоні: можливості та виклики. Харків: Видавництво ХНЕУ, 2021. 147 с. [URL: <http://repository.hneu.edu.ua>].
23. Петренко. І. Географія туризму в Причорноморському мезорайоні. Рівне: Видавництво НУВГП, 2016. 312 с. [URL: <http://nuwmin.ua>].

24. Петренко. М. та ін. Стратегічне управління туризмом у Причорноморському мезорайоні: від концепції до практики. Херсон, 2002. 243 с., [URL: <http://www.ej.kherson.ua>].
25. Петренко. О. та ін. Соціокультурний вплив туризму на місцеві спільноти в Причорноморському мезорайоні. Житомир, 2023. 245 с. [URL: polissiauniver.edu.ua].
26. Петренко. О. та ін. Туризм та географія Причорноморського мезорайону: аспекти регіонального розвитку. Рівне: НУВГП друк, 2021. 176 с., [URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua>].
27. Петренко. О. та ін. Туризм як фактор міжнародної співпраці в Причорноморському мезорайоні: можливості та виклики. Житомир, 2023. 167 с., [URL: polissiauniver.edu.ua].
28. Петренко. О.В. Стан і перспективи розвитку туризму в Причорноморському регіоні. Херсон, 2015. 301 с.
29. Петренко. С. та ін. Туризм та інноваційні технології в Причорноморському мезорайоні: стратегії розвитку та впровадження. Запоріжжя: ЗНУ друк, 2021. 204 с. [URL: <https://economyandsociety.in.ua>].
30. Петров. В. Причорноморський туризм: стратегії для сталого розвитку. Запоріжжя: Видавництво Просвіта, 2019. 256 с. [URL: <https://zr.edu.ua>].
31. Петров. Д. та Іванова, О. Інфраструктура та послуги для туристів у Причорноморському регіоні: розвиток та оцінка. Одеса: Одеса друк, 2016. 192 с. [URL: <http://dspace.oneu.edu.ua>].
32. Петров. І. та ін. Маркетинг туристичних послуг в Причорноморському мезорайоні: стратегії та інновації. Віниця: Видавництво ВНАУ, 2008. 247 с. [URL: <http://socrates.vsau.org>].
33. Семенова. Н. та ін. Соціально-економічний вплив туризму на регіональний розвиток Причорноморського мезорайону. Київ: КНУ друк, 2022. 120 с. [URL: <https://geo.knu.ua>].

34. Семенова. Н. та ін. Управління туризмом в Причорноморському регіоні: сучасні підходи та інструменти. Одеса: Одеса друк, 2011. 179 с. [URL: <http://dspace.oneu.edu.ua>].
35. Семенова. Т. Культурний туризм в Причорноморському регіоні: історія, традиції, спадщина. Харків, 2017. 179 с. [URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua>].
36. Сидоренко. Н. Туристичний потенціал Причорноморського мезорайону: можливості та виклики. Львів: ЛДУФК друк, 2017. 289 с. [URL: <https://geography.lnu.edu.ua>].
37. Сидоренко. О. та ін. Економічний Вплив Туризму на Причорноморський регіон. Севастополь: Севастопольське видавництво, 2003-2007. 750 с.
38. Шевченко. А. Туризм та регіональний розвиток: досвід Причорномор'я. Одеса: Видавництво Одеса, 2017. 287 с. [URL: <http://oneu.edu.ua>].
39. Шевчук А. та Коваленко, Н. Соціокультурні аспекти туризму в Причорноморському мезорайоні: взаємодія та вплив. Харків, 2016. 172 с. [URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>].